

Dr. David A. deSilva , Waebrania, Kipindi cha 7a, Waebrania 7:1-8:13: Ukuhani Bora, Agano Bora (Sehemu ya 1)

© 2024 David deSilva na Ted Hildebrandt

Waebrania 7:1 hadi 10:18 inawasilisha hoja ndefu na ngumu kuhusu upatanishi wa kikuhani wa Yesu, ikichimbua mada ambazo mwandishi tayari amezitoa katika sura ya 2, mistari ya 17 na 18, na kisha tena katika sura ya 4, mistari ya 16 hadi 5, mistari wa 10. Katika sehemu hii ndefu ya kati, mwandishi atashughulikia mambo yake mengi mbele yetu, tunapopaswa kushughulika na maswali yake mengi. Swali la kwanza ni je, kuna umuhimu gani wa kuwa kuhani mkuu katika ukoo wa Melkizedeki? Na ni nini kinachomstahilisha Yesu kuitwa kwenye ukoo huo wa ukuhani? Swali la pili ni je, ni matokeo gani kwa agano la kale na ukuhani uliodumisha agano hilo la kuwasili kwa kuhani sasa katika ukoo wa Melkizedeki na si katika uzao wa Haruni? Swali la tatu na kuu ni je, kuna umuhimu gani wa kifo na kupaa kwa Yesu ikiwa tunaelewa matukio haya kama kazi ya kuhani katika ukoo wa Melkizedeki? Na hatimaye, ni nini matokeo kwa wale wanaomkaribia Mungu kupitia upatanishi wa Yesu badala ya upatanishi wa ukoo wa makuhani wa Walawi? Sura ya 7 na 8 kimsingi inazungumzia mawili ya kwanza ya maswali haya, kuanzia, ni nini umuhimu wa kuwa kuhani mkuu katika ukoo wa Melkizedeki? Na ni nini kinachomstahilisha Yesu kutajwa katika mstari huu? Waebrania 7, mstari wa 1 hadi 10, inarudi kwenye hadithi ya Melkizedeki, anayejulikana kutoka Mwanzo 14, akijitambulisha yeye ni nani na kuchora kile ambacho hadithi ya Melkizedeki kutoka Mwanzo inaweza kutuambia kuhusu kuhani huyu mpya katika mstari wa Melkizedeki.

Mwandishi ana nia hasa ya kuonyesha kwamba huu ni ukoo wa ukuhani unaojulikana zaidi kuliko ukoo wa ukuhani wa Haruni. Anajenga juu ya sifa chanya ya ukoo wa ukuhani wa Haruni, ambaye, angalau ndani ya utamaduni wa Kiyahudi na Kiyahudi-Kikristo, alishikilia kwa kweli ofisi ya juu zaidi, yenye kuheshimika zaidi katika ulimwengu wa kale. Mojawapo ya mbinu za kawaida zilizotumiwa katika maneno ya kale ya kumsifu mtu ilikuwa ni kukaa juu ya hadhi ya mababu zake, na hili ndilo jambo tinalopata likifanya kazi hapa, kama mwandishi wa Waebrania anavyofikiri juu ya hadhi ya Lawi vis-a-vis hadhi ya Melkizedeki.

Hili litaakisi adhama ya mistari hiyo miwili na heshima ya jamaa ya mistari miwili inayotokana na hawa watangulizi wawili wa kikuhani. Mbinu nyingine ya kumsifu mtu binafsi ilikuwa kumlinganisha mtu huyo na watu sawa wa thamani. Mwandishi pia anaendelea kufuatilia mkakati huo, kwani tayari ameshamlinganisha mwana na malaika na mwana na Musa.

Anaendelea sasa kukazia heshima ya mwana na thamani ya kubaki kushikamana naye kwa kukazia heshima yake kuu kuliko heshima inayoshikamana na makuhani wakuu wa Walawi. Katika sura ya 7, mistari wa 11 hadi 28, mwandishi anachunguza manufaa kubwa zaidi ya kufurahia wale wanaomkaribia Mungu kupitia Yesu juu ya faida hizo zinazotolewa na makuhani wa ukoo wa Lawi. Lakini pia anachunguza matokeo ya Torati, sheria yenyewe, ya kuteuliwa kwa Yesu kwenye ukuhani huu usio wa Walawi.

Mwanzoni mwa sura ya 8, mwandishi atoa taarifa ya muhtasari ambayo pia huanzisha mada zitakazotawala sura ya 9 na 10. Hizo zatia ndani mahali pazuri zaidi ambamo Yesu anatekeleza kazi yake ya ukuhani, mbinguni kwenyewe, mahali patakatifu pa kimbingu na vilevile hali bora zaidi ya dhabihu ambayo Yesu hutoa, yaani, maisha yake mwenyewe kwa ajili ya maisha ya ulimwengu.

Katika nusu ya pili ya sura ya 8, yaani mistari 7 hadi 13, mwandishi anakariri neno la kihistoria la Mungu kutoka katika maandiko matakatifu. Apata katika Yeremia sura ya 31, mistari 31 hadi 34, neno la kimungu linalotoa uthibitisho wa dai lake la kwamba Yesu sasa ndiye mpatanishi wa agano lililo bora zaidi ambalo msingi wake ni juu ya ahadi zilizo bora zaidi. Nakala hii pia inatoa jibu la uamuzi kwa swali la pili ambalo mwandishi huchukua katika neno hili refu na gumu.

Ni nini matokeo kwa agano la kale na ukuhani ambao ulidumisha agano hilo la kuwasili kwa kuhani katika ukoo wa Melkizedeki? Zaburi ya 110 imekuwa na fungu muhimu sana katika ufafanuzi wa mwandishi wa nafsi na kazi ya Yesu, Mwana. Zaburi ya 110 mistari wa 1, bila shaka, ni andiko linalojulikana: keti mkono wangu wa kuume hata niwafanye adui zako kuwa chini ya miguu yako. Zaburi ya 110 mistari wa 4, hata hivyo, inampeleka mwandishi zaidi katika fumbo la nafsi ya Yesu na kufanya kazi na mistari, wewe ni kuhani milele katika ukoo wa Melkizedeki.

Hii inakaribisha uchunguzi zaidi kwa sehemu ya mwandishi wa sura hii ya Melkizedeki. Mwandishi anageukia Mwanzo 14, mistari wa 14 hadi 20, ambapo ni sehemu nyingine pekee katika maandiko ya Kiyahudi ambamo sura hii ya kivuli inaonekana. Huko, tunasoma.

Baada ya kurudi kutoka kwa kushindwa kwa Kedorlaoma na wafalme waliokuwa pamoja naye, mfalme wa Sodoma akatoka kwenda kumlaki Abrahamu kwenye bonde la Shawe. Hilo ndilo bonde la mfalme. Naye Melkizedeki mfalme wa Salemu akaleta mkate na divai.

Alikuwa kuhani wa Mungu Mkuu. Akambariki Ibrahimu, akasema, Naye Ibrahimu akampa sehemu ya kumi ya vitu vyote. Usuli wa hadithi hii unatutayarisha kuchunguza matumizi ya mwandishi wa kielelezo hiki na kipindi hiki.

Kama tunavyosoma katika Waebrania 7, mstari wa 1 hadi 3. Kwanza imetafsiriwa kama Mfalme wa Haki. Na kisha Mfalme wa Salemu, ambaye ni Mfalme wa Amani. Bila baba, bila mama, bila nasaba, hana mwanzo wa siku wala mwisho wa maisha, akifananishwa na Mwana wa Mungu, yeye anabaki kuhani milele.

Mwandishi anapopanua maana ya Melkizedeki na hadithi zake, anatafuta hasa mambo yanayofanana kati ya Melkizedeki na Yesu kama Masihi. Anaonyesha hili mwenyewe kwa njia isiyo ya moja kwa moja katika 7, mstari wa 3, ambapo anasema Melkizedeki alifanywa kufanana na Mwana wa Mungu. Je, ni zipi, basi, baadhi ya nukta hizi zinazofanana ambazo mwandishi hupata zikipendekeza uhusiano wa karibu kati ya Melkizedeki na Masihi? Mwandishi anatoa ufafanuzi wa jina la Melkizedeki na cheo cha Melkizedeki kwa sababu haya yenyewe ni viashiria vya Kimasihi.

Melkizedeki inafasiriwa kama jina linalomaanisha Mfalme wa Haki. Na cheo chake, Mfalme wa Salemu, kinafasiriwa Mfalme wa Amani. Tunapata tafsiri zinazofanana za Melkizedeki na cheo chake katika matibabu ya Philo ya takwimu hii.

Haki na amani zote ni sifa za Masihi wa Mungu na ufalme wa Kimasihi. Tunaweza kurejea Isaya 9, mistari 6-7, kwa kuwa mfano mmoja tu unaojulikana sana katika manabii wa Kiebrania. Maana mtoto amezaliwa kwa ajili yetu, tumepewa mtoto mwanamume.

Mamlaka iko juu ya mabega yake, naye anaitwa jina lake, Mshauri wa Ajabu, Mungu Mwenye Nguvu, Baba wa Milele, Mfalme wa Amani. Mamlaka yake yataongezeka daima, na kutakuwa na amani isiyo na mwisho kwa kiti cha enzi cha Daudi na ufalme wake. Ataithibitisha na kuitegemeza kwa haki na uadilifu tangu sasa na hata milele.

Unabii huu kuhusu kurejeshwa kwa utawala wa kifalme wa Daudi unakazia hasa amani na uadilifu au haki, ambazo ni sawa na sifa za enzi ya Kimasihi. Zaidi katika Isaya, tunasoma tena, Ndipo haki itakaa nyikani, na haki itakaa katika shamba lizaalo sana. Matokeo ya haki yatakuwa amani na matokeo ya haki, utulivu na matumaini milele.

Mifano inaweza kuzidishwa kutoka kwa maandiko katika manabii wa Kiebrania na pia baadaye kipindi cha Hekalu la Pili maandiko ya Kiyahudi. Si tu kwamba jina na cheo cha Melkizedeki ni kielelezo kuelekea Masihi, bali pia anafanana na Mwana wa Mungu kwa njia nyinginezo. Mwandishi anamfafanua Melkizedeki kuwa hana baba, hana mama, hana nasaba, hana mwanzo wa siku wala mwisho wa maisha.

Kanuni inayofanya kazi hapa, mwandishi anapozungusha maana hizi za hadithi ya Mwanzo, ni kwamba ukimya wa Maandiko pia ni fasaha. Hakuna kinachosemwa katika Mwanzo 14 wa ukoo wa Melkizedeki. Hatuelezwi kuhusu baba yake au mama yake au anatoka kabila gani.

Hatujaambiwa kuhusu kuzaliwa kwake wala kuhusu kifo chake. Mwandishi anachukulia kimya hiki kuwa cha maana, kana kwamba mwandishi wa Mwanzo alitaka kuwasilisha Melkizedeki kama mfano wa yule ambaye angekuja, Mwana wa Mungu ambaye kwa kweli hana mwanzo au mwisho wa maisha. Neno hapa, bila nasaba, bila nasaba, ni muhimu sana.

Ukuhani huu baada ya ukoo wa Melkizedeki umeanzishwa juu ya kitu kingine isipokuwa ukoo wa kibiolojia, ambao ulikuwa kiini cha kile kilichostahilisha mtu kuwa ukuhani wa Walawi. Hili labda halionekani mahali popote kwa uwazi zaidi kuliko katika kuhifadhi kwa uangalifu nasaba katika kipindi chote cha uhamisho wa Babiloni na baadaye, kama inavyoonekana katika vitabu vya Ezra na Nehemia. Ikiwa mtu hangeweza kuthibitisha nasaba ya mtu ndani ya ukoo wa kikuhanu ndani ya kabila la Lawi, mtu alitengwa na utumishi wa hekalu hadi dai hilo litakapothibitishwa.

Nasaba ilikuwa kila kitu. Je! ni kitu gani hiki kingine ambacho ni msingi wa ukuhani baada ya utaratibu wa Melkizedeki? Mwandishi anatoa jibu kutoka kwa sifa zilizobaki za Melkizedeki ambazo anazibainisha hapa, akiwa hana mwanzo wa siku wala mwisho wa maisha. Alama ya kubainisha ya ukoo wa ukuhani wa Melkizedeki inakuwa kuwepo kabla na kuwepo hadi umilele.

Hili tayari ni jambo ambalo mwandishi ameanzisha kwa ajili ya Mwana . Katika Waebrania 1:1-4, amezungumza kuhusu kuwepo kwa Mwana kabla ya uumbaji kama mshirika wa Mungu katika uumbaji. Katika Waebrania 1:10-12, tayari amedokeza kwa msingi wa maandishi yenye mamlaka ya kimaandiko kwamba Mwana atakuwako muda mrefu baada ya kuharibiwa kwa uumbaji wa kimwili na kuanzishwa kwa enzi ijayo.

Mhubiri atatumia matunda yenye mabishano ya jambo hili baadaye katika sura ya 7, hasa katika 7 mstari wa 16 , ambapo anamtambulisha Yesu kuwa ana cheo cha ukuhani si kwa msingi wa amri ya kanuni ya kimwili bali kwa msingi wa uzima usioharibika. Zaidi ya hayo, katika sura ya 7, mistari ya 23-25, mhubiri atadai kwamba maisha yasiyo na mwisho ya kuhani huyu baada ya utaratibu wa Melkizedeki ni hatua ya faida kwa wale wanaomkaribia Mungu kupitia kwake badala ya kupitia makuhani wengi ambao hawawezi kushikilia ofisi ya ukuhani kwa sababu kifo kinaendelea kuingilia kati. Lakini kuhani wa ukoo wa Melkizedeki yu hai siku zote na hivyo anaweza daima kufanya maombezi kwa ajili ya wale wanaomkaribia Mungu kupitia yeye.

Kama nilivyotaja hapo awali, mbinu moja ya kale ya kumsifu mtu ilikuwa kulinganisha mababu zake na watu wengine wakubwa na kuwaonyesha mababu zake kuwa wakubwa kuliko hao. Hivi ndivyo hasa mwandishi wa Waebrania sasa anaendelea kufanya katika sura ya 7, aya ya 4-10, anapoendeleza hoja ya kuinuliwa kwa

Melkizedeki juu ya Lawi. Maana yake ni kwamba kuhani katika ukoo wa Melkizedeki atakuwa na heshima kubwa kuliko kuhani yeyote katika ukoo wa Lawi.

Tazama jinsi huyu alivyokuwa mkuu, mwandishi anaandika katika ufunguzi wa mstari wa 4. Hapa, mwandishi anatangaza tasnifu yake kwa aya inayofuata. Melkizedeki alikuwa mmoja ambaye Abrahamu alimpa sehemu ya kumi ya nyara alizokuwa amechukua katika pigano hilo dhidi ya Kedorlaoma na wafalme wengine waliokuwa wamepanga dhidi ya Abrahamu, dhidi ya mfalme wa Sodoma, na dhidi ya washirika wao. Sasa mwandishi wa Waebrania anafasiri tendo hili kuwa ni zaka, yaani, kumpa mpatanishi wa kikuhanu kile anachostahili huyo.

Kwa hiyo, Ibrahimu kumpa Melkizedeki sehemu ya kumi haikuwa tu tendo la ukarimu kwa mfalme jirani, bali lilikuwa ni tendo la kumpa kuhani wake kile alichokuwa anadaiwa kwa sababu ya hadhi kuu ya kuhani huyo na kufanya kazi kama mpatanishi kwa niaba ya Ibrahimu na Mungu. Hii inapelekea mwandishi kutofautisha na wana wa Lawi. Kama aandikavyo, wale walio wana wa Lawi, ukuhanu, wanapokea amri ya kutoa zaka kwa watu kwa sheria, yaani, ndugu zao wenyewe, ijapokuwa wao pia walitoka viuno vya Ibrahimu.

Mwandishi anarejelea hapa kwa mojawapo ya amri katika Pentateuki, kwa mfano, Hesabu 18:21. Nimewapa Walawi kila zaka katika Israeli kuwa milki yao kwa ajili ya utumishi walioufanya, utumishi katika hema ya kukutania. Ni nasaba inayowatofautisha Walawi na Waisraeli wengine na ambayo inawafanya Walawi wastahili kupokea sehemu ya kumi kutoka kwa wale wanaotoka katika viuno vya Abrahamu kama wao wenyewe.

Lakini hapa, mhubiri anaendelea, yule asiye na ukoo wao alimtolea Ibrahimu zaka na kumbariki yule aliyekuwa na ahadi. Katika Mwanzo 14, tofauti na mipango chini ya Torati, kuhani asiye na sifa za wazi za ukoo anapokea zaka kutoka kwa Ibrahimu. Hoja inaonekana kuwa kwamba Walawi hutakasa zaka kutoka kwa watu walio sawa kwa msingi wa kuwa na sifa maalum ya ukoo, wakati Melkizedeki anadai zaka kutoka kwa chini, si tu bila sifa za nasaba, lakini muhimu zaidi, bila nasaba hata kidogo.

Melkizedeki ni yule anayewakilisha kiumbe cha milele, kilichowasilishwa kana kwamba hakina mwanzo wa siku au mwisho wa maisha. Na hapa, anapokea zaka kutoka kwa kiumbe chenye kufa. Kuna hoja mbili zinazounga mkono ukuu wa Melkizedeki.

Mwandishi anapendekeza kwamba, nukuu, bila kupingana yoyote, chama cha chini kinabarikiwa na chama cha juu, akimaanisha sehemu hiyo ya hadithi ambapo Melkizedeki anambariki Ibrahimu. Mwandishi, bila shaka, anachukulia kwamba wasikilizaji kiakili wataweka mabano mengi ya matukio ambapo wanyonge hutamka wakubwa waliobarikiwa au kuomba baraka kwa wakubwa. Kwa mfano, watumishi hubariki au kuomba baraka juu ya mfalme wao, au waabudu wambariki Mungu.

Hata hivyo, katika uzoefu wa kibinadamu, mara nyingi ni kesi kwamba yule aliye na pendeleo kubwa zaidi ndiye aliye na uwezo wa kuomba baraka kwa yule aliye na pendeleo ndogo. Kwa mfano, katika hali ya kawaida ya wazazi kuwabariki watoto. Na ni kipande hicho cha maisha ambacho mwandishi anaomba, kama anasema, bila kupingana.

Pia, anaonyesha tofauti kati ya kutokufa kwa Melkizedeki na kufa kwa makuhani Walawi. Hapa, watu wa kufa, ni kusema, hapa katika mipango chini ya Torati, watu wa kufa walipokea sehemu ya kumi, lakini hapo inashuhudiwa kwamba anaishi. Katika tukio hili, kutokufa ni bora zaidi kuliko kufa.

Kisha mwandishi anaendelea kusema kwamba katika hali hii, binadamu anayekufa hupokea zaka, lakini katika hali hiyo, ushahidi unatolewa kwamba anaishi. Na tuseme, Lawi, ambaye alipokea sehemu ya kumi, alitoa sehemu ya kumi kupitia Abrahamu, kwa maana Lawi alikuwa bado katika viuno vya babu yake wakati Melkizedeki alipokutana naye.

Kwa msembo huo, kwa kusema, mhubiri anakiri kwamba anajiingiza katika majigambo ya kitamathali hapa. Hata hivyo, madai yake yanaonyesha vyema dhana ya pamoja ya utambulisho na utu ambayo ingekuwa sehemu ya mawazo ya mtu wa kale. Wazao wote wa Ibrahimu bado wako katika hali fulani katika Ibrahimu wakati wa matukio ya Mwanzo 14.

Kwa hiyo, kitendo cha Ibrahimu kwa Melkizedeki kina maana kwa Lawi na makuhani wanaotokana na Lawi. Ukuhani wao wenyewe ni wa pili na hatimaye unategemea ule wa Melkizedeki, ambaye ukuhani wake na upatanishi Ibrahimu alikubali alipompa Melkizedeki zaka. Mwandishi awezaje kudai kwamba agano la Musa, pamoja na ukuhani wa Walawi ambao ulikuwa umeidhinishwa na kuratibiwa hivyo kwa karne nyingi, sasa yote yalikuwa yakiwekwa kando kwa ajili ya kuhani mkuu mpya, Yesu, na kwa ajili ya agano jipya? Mwandishi yuko katika uchungu kuwapa wasikilizaji wake ushahidi wa kimaandiko kwa madai anayotoa kwa niaba ya Yesu.

Katika sura ya 7, aya ya 11 hadi 19, mada ya ukamilifu inajitokeza tena kuwa muhimu sana. Mwandishi anaangazia kwa kuiweka mwanzoni na mwisho wa sehemu hii, na kutengeneza kile kinachoitwa ujumuishaji. Mstari wa ufunguzi ni swali la balagha.

Basi, kama ukamilifu ungekuwapo kwa njia ya ukuhani wa Walawi, kwa maana watu walipewa sheria kwa msingi wa ukuhani huu, kungekuwa na haja gani ya kusema juu ya kuhani kwa mfano wa Melkizedeki kuteuliwa na si mmoja baada ya utaratibu wa Haruni? Na kisha mwisho wa sehemu ya 7:19, tunasoma kwamba sheria haikukamilisha chochote. Kwa hivyo, tunayo inclusio hii karibu na wazo la ukamilifu. Kwa hiyo, tunahitaji kuuliza, ukamilifu unamaanisha nini kwa mwandishi hapa katika kifungu hiki na katika hotuba kuu ya sura ya 7 hadi 10? Jambo moja tunaloweza

kusema ni kwamba ukamilifu unamaanisha kusafishwa kwa dhamiri kutoka katika unajisi wa dhambi ili mwanadamu aweze kumkaribia Mungu uso kwa uso badala ya kukaa mbali na utakatifu wa Mungu.

Utakaso huu wa dhamiri ndio hasa makuhani Walawi hawakuweza kufanya kwa, kunukuu, kutoa zawadi na dhabihu ambazo haziwezi kukamilisha dhamiri ya mwabudu, kulingana na Waebrania 9 mistari 1 hadi 10. Hili linaonyeshwa kwa maneno tofauti katika 7:11. Ukamilifu huu haukuja kwa watu kwa njia ya ukuhani wa Walawi. Makuhani Walawi hawakuweza kusafisha dhamiri za waabudu na kuwaleta kwenye hali ambayo wangeweza kusimama mbele za Mungu, wakiwa wamesafishwa dhambi zao na chuki zao dhidi ya Mungu.

Ukamilifu pia unamaanisha kuingia katika ulimwengu wa mwisho wa milele. Kwa vile Torati na ukuhani wake havingeweza kufanya kazi hivyo juu ya mwabudu ili kuweza kumleta katika uwepo wa Mungu hekaluni, kielelezo cha kidunia cha milki ya Mungu, sheria na ukuhani wake haviwezi kuwaongoza wanadamu katika uwepo halisi wa Mungu, katika hekalu la mbinguni, ulimwengu wa mbinguni usiotikisika ambapo Yesu aliingia kama mtangulizi kwa niaba yetu. Tunapofikia sura ya 7 mstari wa 11, basi, tunaingia katika hoja isiyo wazi kutoka kwa kronolojia.

Katika Zaburi ya 110 mstari wa 4, Daudi mfalme anawasiliana na neno la Mungu kuhusu kuteuliwa kwa kuhani mkuu katika nasaba ya Melkizedeki, na anafanya hivyo miaka mia kadhaa baada ya kuanzishwa kwa nasaba ya ukuhani ya Lawi. Mwandishi anakisia kutokana na hili kwamba ukoo wa ukuhani wa Lawi haungefikia malengo mema ya Mungu kwa watu wa Mungu. Tangazo la safu mpya ya makuhani katika Zaburi 110, andiko la hivi karibuni zaidi, ladokeza kushindwa kwa ukoo wa zamani wa makuhani ulioanzishwa katika Torati kukamilisha mgawo wa Mungu kwao ili kuwakamilisha waabudu.

Pia kazini hapa ni muunganiko unaoeleweka wa ukuhani wa Walawi na sheria ya Musa au agano la Sinai kwa kuwa watu walipewa kanuni za Torati, sheria, kwa msingi wa kuwepo kwa ukuhani wa Walawi. Makuhani Walawi na desturi zao zilikuwa muhimu kwa utendaji, kudumisha, na kutengeneza agano la Sinai. Watu walipomtenda Mungu dhambi, kazi ya makuhani Walawi ilirekebisha uhusiano huo.

Wakati watu walitaka kutoa matoleo ya shukrani na vinginevyo kuwasilisha shukrani kwa mfadhili wao wa kimungu, makuhani Walawi walikuwa wapatanishi wa jumbe na dhabihu hizo. Pia, agano au sheria ilikuwa msingi wa ukuhani. Kama mwandishi atakavyosema mwishoni mwa sura ya 7, sheria inawateua kama makuhani watu walio chini ya udhaifu.

Kwa hiyo, hizo mbili, Torati na ukuhani wa Walawi, zimeunganishwa bila kutenganishwa. Kisha mwandishi anatoa maana ya jambo hili katika mstari wa 12. Pamoja na ukuhani kubadilishwa, kuna pia, kwa lazima, mabadiliko ya sheria.

Uthibitisho wa mwisho wa jambo hilo utapatikana katika Yeremia 31, mistari 31 hadi 34, ambayo mwandishi atakariri kama uthibitisho wake kwenye umalizio wa Waebrania sura ya 8. Kwa sasa, yeye atoa uthibitisho mwingine kuunga mkono msisitizo wake wa kubadili sheria, yaani, kuwekwa rasmi kwa Yesu kwenye cheo hiki cha ukuhani katika ukoo wa Melkizedeki. Maana yeye ambaye mambo haya yanasemwa juu yake alikuwa wa kabila nyingine, ambayo hakuna mtu wa kabila hilo aliyewekwa rasmi kuitumikia madhabahu. Kwa maana ni wazi kwamba Bwana wetu alitoka katika kabila ya Yuda, ambayo Mose hakusema neno juu yake kuhusu makuhani.

Mwandishi anajua na kudhani wasikilizaji wake wangejua au kukubali kwa urahisi kwamba Yesu alizaliwa katika ukoo wa Yuda, ambao Musa hakutoa neno lolote kuhusu makuhani. Kuanzishwa kwa utaratibu huu mpya wa ukuhani katika ukoo wa Melkizedeki, na hivyo mabadiliko ya uamuzi ya ukuhani na sheria ambayo yote mawili hudhibiti ukuhani na kudumishwa na ukuhani wa Walawi, inatolewa kwa uwazi zaidi, kama mwandishi anavyosema, kwa ukweli wa ufufuo wa Yesu. Huu ni uthibitisho wa nguvu ya maisha yasiyoweza kuharibika ambayo Melkizedeki mwenyewe alitangulia kwa sura yake ya ajabu na kutoweka kutoka kwa hatua ya historia bila mwanzo wa siku au mwisho wa maisha.

Kwa hiyo, imani katika ufufuo inakuwa tegemezo kuu la kusadiki kwamba Yesu aliwekwa rasmi kwa utaratibu huu wa ukuhani kwa sababu inashuhudia kwamba wewe ni kuhani milele baada ya utaratibu wa Melkizedeki. Maneno, kuhani milele hapa, haikuchukuliwa kila wakati kurejelea kitu cha kushangaza sana. Mwandishi wa 1 Wamakabayo, sura ya 14, mstari wa 41, anarejelea kuteuliwa kwa Simon, mwanzilishi wa nasaba ya Hasmonean, kuwa kiongozi na kuhani mkuu milele, akitumia lugha ileile.

Tellingly ikifuatiwa na neno mpaka. Katika kisa cha Yesu, hata hivyo, matumizi halisi zaidi ya maneno haya yamewezekana. Kadiri mhubiri anavyoendelea, na bado ni dhahiri zaidi kwamba kuhani mwingine ameinuka kwa mfano wa Melkizedeki, ambaye amekuwa hivyo, si kwa sheria, yaani, kwa amri ya mwili, bali kwa nguvu ya uzima usioharibika.

Kwa maana ametoa ushuhuda huu kwamba wewe ni kuhani milele katika ukoo wa Melkizedeki. Ukweli kwamba Yesu sasa anaishi zaidi ya nguvu za kifo huanzisha kufanana kwa familia, kana kwamba, kati ya Yesu na Melkizedeki. Inasemekana kwamba Yesu amekuwa kuhani si kwa msingi wa sheria, kanuni ya kimwili, bali kwa msingi wa uhai usioweza kuharibika.

Kwa hivyo mwandishi analinganisha thamani ya sifa za kuhani wa Walawi. Inategemea tu sifa ya kimwili iliyounganishwa na ukoo wa kimwili na nasaba, lakini ukuhani wa Yesu unategemea aina ya kiumbe tofauti na bora zaidi, aina ya uzima wa

milele. Katika mistari ya kumalizia ya kifungu hiki tunachosoma, kuna kuwekwa kando kwa amri iliyotolewa hapo awali kwa sababu ya udhaifu wake na ubatili wake, kwa maana sheria haikukamilisha chochote, na kuletwa kwa tumaini lililo bora zaidi, ambalo kwa hilo tunamkaribia Mungu.

Kwa hivyo mwandishi anarejelea hoja zake kuu. Kuteuliwa kwa kuhani katika ukoo wa Melkizedeki kunaonyesha kutofaulu kwa ukuhani wa Walawi na agano lililopatanisha ili kuwaleta watu kwenye lengo la Mungu lililotamaniwa kwao, lililojumuishwa hapa katika muda huo uliosheheni, ukamilifu. Kwa upande mwingine, uteuzi wa padre huyu mpya katika utaratibu huu mbadala na mkubwa zaidi wa ukuhani unaleta tumaini bora zaidi kwamba lengo hili kwa hakika sasa litatimizwa.

Katika Waebrania 7, mistari ya 20 hadi 28, mwandishi wa Waebrania anashughulikia zaidi swali la kile kinachofanya agano jipya kuwa kifungu bora na chenye kutegemeka zaidi kati ya Mungu na wanadamu kuliko lile lililotangulia. Kuegemea kwa mkataba au agano inategemea uaminifu wa mdhamini wa mkataba huo. Mwandishi analeta mambo mawili yanayomthibitisha Yesu kuwa mdhamini wa agano lililo bora zaidi, kama anavyoliweka katika sura ya 7, mistari wa 22.

Ushahidi wa kwanza ni kiapo cha Mungu, kama asemavyo, na kama ipasavyo, haikuwa bila kiapo, ambapo wale wasio na kiapo wamekuwa makuhani, yeye aliye na kiapo alifanyika kuhani kwa yeye aliyesema naye, Bwana ameapa na hatatubu. Wewe ni kuhani milele. Kwa amri hii, Yesu amekuwa mdhamini wa agano lililo bora zaidi.

Hatimaye mwandishi hapa anakariri ile sehemu ya Zaburi ya 110, mistari wa 4, ambayo inadhihirisha wazi hiki kuwa ni kiapo ambacho Mungu aliwapa warithi wa ahadi hiyo ili, kama alivyoiweka hapo awali katika 618, sisi ambao tumekimbia kushika tumaini lililowekwa mbele yetu tupate kutiwa moyo kwa nguvu. Hili ndilo neno la Mungu linaloonyesha kutobadilika kwa mapenzi ya Mungu na, hivyo, kutegemeka kabisa kwa agano jipya lililofanywa kupitia upatanishi wa kuhani huyu mpya. Dhamana ya pili ya agano hili bora ni Yesu kuingia katika maisha yake yasiyoweza kuharibika.

Mwandishi anaendelea kusema, kwa upande mmoja, wengi wamekuwa mapadre kwa vile walizuiliwa na kifo kuendelea na ofisi, lakini yeye, kinyume chake, anashikilia ukuhani bila kukatizwa kwa sababu ya kudumu kwake milele. Tumaini la kuhani ambaye huduma yake ingekuwa isiyo na mwisho na isiyokatizwa si kwa Waebrania pekee. Usemi wenye kustaajabisha wa tumaini hilo hilo unaonekana katika Agano la Lawi katika sura ya 18, ambayo inatazamia kwa hamu kuhani mkuu mwema na mwadilifu ambaye, kama mwandishi anavyosema, hatakuwa na mrithi chini ya vizazi na vizazi milele.

Kubadilika kwa makuhani wakuu kulizua ukosefu wa utulivu katika mfumo wa upatanishi ambao watu wa Kiyahudi walitegemea katika agano lao na Mungu. Sio

makuhani wakuu wote walikuwa waaminifu kwa Mungu na ofisi zao. Kumbukumbu za makuhani wakuu wa Ugiriki wa katikati ya karne ya 2 KK, watu kama Yasoni na Menelaus na Alcimus wasioaminika, walikuwa wamefanya urithi wa makuhani wakuu kuwa chanzo cha mvutano au wasiwasi wakati mwandishi wa Agano la Lawi aliandika.

Umuhimu wa ofisi hii kwa uhusiano wa kimungu na mwanadamu unaeleza ni kwa nini mwandishi wa Agano la Lawi anaweza kumchukulia kuhani mkuu mwema, aliye imara, asiyeweza kufa kama mtu mzuri wa kutamanika sana. Mwandishi wa Waebrania anasisitiza faida sasa ya mpatanishi asiyeweza kufa kama wale wanaohutubiwa wanayo katika Mwana. Kwa sababu hiyo, aweza kuwaokoa wale wanaomkaribia Mungu kwa yeye, kwa kuwa yeye yu hai siku zote ili kuwaombea.

Wanaohutubiwa kamwe hawahitaji kuogopa siku zijazo ambapo hakuna mpatanishi kazini ili kudumisha uhusiano wa watu na mlinzi wao wa kiungu. Hawatahitaji kamwe kuogopa ubadilishanaji wa mpatanishi mwaminifu na mwaminifu kwa asiyetegemewa, kwani badala ya Onias na kaka yake Yasoni mwaka wa 175 KK ilithibitika kuwa kwa huzuni ya taifa. La, badala yake, wale wanaohutubiwa wanaweza kutegemea kuhani wao mkuu mwaminifu na mwenye rehema aendeleo hadi kesho yote asimame mbele za Mungu kwa niaba yao.

Waebrania 7, mistari 26 hadi 28, hutoa muhtasari wa maneno, yakikusanya pamoja mambo makuu ya mazungumzo yaliyotangulia ya ukuhani yaliyoanza mapema kama sura ya 5. Kwa maana kuhani mkuu wa namna hiyo alitufaa sisi, aliye mtakatifu, asiye na lawama, asiye na unajisi, aliyetengwa na wakosaji, aliyeinuliwa juu ya mbingu, asiye na uhitaji wa kuhani mkuu wa kila siku kwa ajili ya Walawi. kwa Mungu na kisha kwa niaba ya watu. Kwa ajili ya hili alijitoa mwenyewe mara moja tu, kwa maana torati yawaweka makuhani wakuu watu wapasao kuwa dhaifu.

Lakini neno la kiapo lililokuja baada ya torati, humthibitisha mwana aliyekamilishwa milele. Mapema katika mahubiri hayo, mwandishi alikuwa na uchungu fulani kuisitiza mshikamano wa Yesu na watenda-dhambi, akikazia tabia nzuri ya Yesu, huruma yake, na upole wake kwa wateja wake. Katika sehemu hii sasa, hata hivyo, mwandishi anasonga mbele kuisitiza upande mwingine wa upatanishi wa Yesu, ukaribu wake na Mungu, na kujitenga kwake na yale yote yanayoweza kuingia katika njia ya uhusiano na Mungu.

Hivyo, asema juu ya Yesu kuwa kuhani mkuu anayefaa ambaye ameinuliwa juu ya mbingu. Anarejelea tena hapa habari kuhusu Yesu iliyotolewa katika Zaburi 110, mstari wa 1, ule mwaliko wa Mungu wa kuketi mkono wa kuume wa Mungu katika uwepo halisi wa Mungu katika makao yasiyotikisika. Mwandishi hasisitizi kwa njia hiyo kutoweza kufikiwa na Yesu kwa wafuasi wake, kwa kuwa tayari amethibitisha utayari wa Yesu wa kusikia na kusaidia.

Badala yake, anaanzisha ufikiaji kamili na mkamilifu wa Yesu kwa Mungu kwa niaba yao. Mwandishi pia anasisitiza tofauti muhimu kati ya Yesu na makuhani Walawi, yaani, uhusiano wake usiozuiliwa na Mungu kwa sababu ya utakatifu wake usio na dosari na utii wake usiokatika. Kwa mara nyingine tena, katika mahubiri haya, mwandishi anarudi kwenye mada kwamba makuhani wakuu wa duniani walipaswa kutoa dhabihu kwanza kwa ajili ya dhambi zao wenyewe.

Yaani, walipaswa kushughulika kwanza na vikwazo kati yao na Mungu kutokana na makosa yao wenyewe kabla ya kupatanisha ipasavyo kwa niaba ya dhambi za watu kwa ujumla. Yesu, hata hivyo, ambaye huruma yake na wateja wake inatokana na uzoefu wa pamoja wa kujaribiwa lakini si uzoefu wa pamoja wa dhambi, hana hitaji kama hilo. Kwa kweli, anatoa toleo moja mara moja na kwa wote kwa niaba ya watu, akiwapatanisha kabisa na Baba .

Kwa hiyo mwandishi anatanguliza tofauti kati ya dhabihu zinazorudiwa-rudiwa ambazo makuhani wakuu wa Walawi wanatoa na dhabihu ya mara moja-kwa-yote ambayo Yesu amefanya. Tofauti hii itaendelezwa sana katika sura ya 9 na 10, ambapo asili ya kujirudia rudia ya dhabihu za Walawi inadhihirisha kwa mwandishi wa Waebrania ukosefu wao wa ufanisi. Waebrania 7:28 inahitimisha sehemu hii ya mabishano kwa upingaji mwingine uliojengwa vizuri, ikitofautisha makuhani wa Walawi na Yesu katika mambo matatu.

Anaandika tena: Mwandishi anasisitiza ubora wa upatanishi wa Yesu na, kwa hiyo, faida kubwa ya kubaki kushikamana naye katika kila nukta ndani ya kinyume hiki. Kwanza, neno la kiapo, rejeo tena, bila shaka, kwa Zaburi 110, mstari wa 4, lachukua nafasi ya Torati lakini pia linaonyesha ahadi ya moja kwa moja kwa upande wa Mungu, nadhiri ya kibinafsi ambayo Mungu ameweka kuhusu ukuhani huu mpya. Ukuhani huu mpya umeanzishwa kwa msingi usio na dosari, tofauti na ukuhani wa kwanza, ambao ulijengwa kwa mkataba ambao ungeweza, na ulivunjwa, kulingana na mwandishi, na kutokutegemewa kwa pande za kibinadamu.

Mwenye wajibu wa ukuhani huu, zaidi ya hayo, si binadamu wa kawaida tu bali ni yule anayefurahia uhusiano wa karibu hasa na mlinzi wa kiungu ambaye kibali chake kinatafutwa. Ilijulikana sana katika ulimwengu wa kale kwamba nafasi za mtu kufaulu katika upatanishi ni kubwa zaidi kadiri mtu anavyosimama karibu katika uhusiano na mlinzi. Kwa hiyo, kuwa na mwana wa nyumbani kama yule anayetafuta kibali cha Mungu kwa niaba yako kulihakikisha mafanikio.

Hatimaye, na hatimaye, udhaifu wa wanadamu hawa kuhusiana na dhima yao kwa dhambi na dhima yao ya kifo unalinganishwa na ukamilifu wa milele wa Mwana. Mwandishi anatumia muda na nafasi nyingi kujenga thamani hapa ya kile ambacho walengwa wanacho katika Yesu huyu ili wasiwe na majaribu ya kuyatupa kwa ajili ya manufaa ya muda wanayokosa mradi tu waonekane kujitambulisha na kundi la Wakristo wachache. Ikiwa mwandishi amefaulu kuelekeza tena mitazamo yao juu ya

ukombozi wa eskatolojia na hukumu, basi mjadala huu wa mtu anayeweza kutoa kikamilifu na kufanya kazi kama wakala asiyeweza kushindwa kati yao na Mungu utakuwa na ufanisi kabisa.

Kabla hatujaendelea na safari yetu zaidi katika sura ya 8 hadi 10 ya Waebrania, inafaa kutua ili kufikiria kwa ufupi pamoja usuli wa kufikiria juu ya kifo cha hiari kwa niaba ya wengine kama dhabihu ya upatanisho katika Uyahudi wa awali. Wazo la kifo cha mwanadamu kinachofanya kazi kama dhabihu ya upatanisho, kurejesha uhusiano kati ya Mungu na wanadamu, sio lile linalotokana na Torati. Kinyume chake kabisa, Torati inakataza dhabihu ya mwanadamu kama chukizo mbele za Mungu.

Wazo la uhai unaotolewa kwa niaba ya wengine, hata kutolewa ili kurejesha upendeleo wa miungu kuelekea taifa, lathibitishwa vyema katika fasihi na hekaya za ulimwengu wa Wagiriki na Waroma. Wazo hilo linapitia maendeleo sawia ndani ya Dini ya Kiyahudi ya mapema wakati wa kipindi cha Hekalu la Pili, bila shaka ikiathiriwa kwa sehemu na wenzao wa Kigiriki na Kirumi katika utamaduni wake. Lakini iliendelea kwa kuendeleza wazo hili kwa msingi wa mantiki halisi ya asili ya Kiyahudi.

Wazo la kwamba mtu angeweza kufa kwa niaba ya wengine machoni pa Mungu limejengwa juu ya mapokeo mawili muhimu sana, ya kwanza ambayo ni Mambo ya Walawi sura ya 17, mstari wa 11. Mstari huu unaweka uhusiano wa msingi wa damu na kubadilishana maisha na kufunikwa kwa dhambi. Uhai wa mwili uko katika damu.

Nimewapa ninyi damu hii ili kufanya ibada ya upatanisho kwa ajili ya maisha yenu madhabahuni. Kwa maana kama uhai, ni damu ambayo hupatanisha uhai. Tunaona kote katika Zaburi na manabii, na maendeleo yanayoendelea ya Dini ya Kiyahudi yanayothibitishwa katika fasihi ya kati ya maagano maendeleo ya mwelekeo wa kuhalalisha dhabihu za wanyama ambao unaanza kufikiria kuwa Mungu anapendelea sifa za wanadamu au matendo ya utiifu au toba ya dhambi badala ya matoleo ya damu.

Fikiria, kwa mfano, Zaburi ya 51, mstari wa 16 na 17. Hupendezwi na dhabihu, au ningeileta. hupendezwi na matoleo ya kuteketezwa.

Sadaka yangu, Ee Mungu, ni roho iliyovunjika, moyo uliovunjika na kupondeka wewe, Mungu, hutaudharau. Pia kuna mwelekeo katika kipindi hiki cha upanuzi wa sitiari wa lugha ya dhabihu kwa vitendo vingine. Kwa mfano, matendo ya uchaji Mungu yanaweza kuhesabiwa kuwa matendo ya ibada katika Zaburi 141, mstari wa 2. Sala yangu na ihesabiwe kama uvumba mbele zako na kuinuliwa kwa mikono yangu kama dhabihu ya jioni.

Shida ya pili ambayo inachangia maendeleo ya, kwa kweli, theolojia ya mashahidi katika Uyahudi wa mapema ni theolojia ya agano ya Kumbukumbu la Torati yenyewe,

haswa sura ya 27 hadi 32. Sura hizi zinaweka theolojia ya msingi ya Kumbukumbu la Torati ya historia, ambapo utii kwa agano la Mungu unatarajiwa kusababisha uzoefu wa baraka za Mungu, wakati kutotii kunatarajiwa kusababisha maafa ya kitaifa. Lakini basi, kurudi kwa utii kwa watu kungesababisha kubatilishwa kwa laana na kurejeshwa kwa upendeleo wa Mungu.

Fikra hizi mbili, wazo la kwamba damu inatolewa kufanya upatanisho, uhai kwa uhai, na wazo kwamba ni utii unaogeza uzoefu wa taifa wa laana, yanaletwa pamoja katika tafsiri za awali za Kiyahudi za vifo vya wafia imani wao wenyewe kutoka kipindi cha mgogoro wa Ugiriki, ambao ulianza takriban 168 hadi 166 KK. Mojawapo ya vitabu vya Apokrifa, 2 Wamakabayo, hufasiri matukio ya wakati huu katika maneno ya Kumbukumbu la Torati. Katika kipindi hiki, kwa ajili ya usitawi wa kimwili na maendeleo ya kimataifa ya jiji la Yerusalemu na jamii yake ya wasomi, watu wa tabaka la juu la makuhani wa Yerusalemu walitafuta kufanya Yerusalemu kuwa jiji la Kigiriki.

Ili kuendeleza mpango huu, sehemu nzuri ya wasomi wa Kiyahudi walimuunga mkono Jason, ambaye alizaliwa kwa jina Yeshua lakini alichukua jina la Yasoni kama ishara ya upendo wake kwa mambo yote ya Kigiriki, katika mapinduzi dhidi ya ndugu yake wa kuhani mkuu zaidi wa kihafidhina, Onias . Yasoni, akiwa madarakani na kuidhinishwa na mfalme wa Seleuko, Antioko wa Nne, aliweka kando Torati kuwa katiba ya kisiasa na sheria ya nchi kwa ajili ya kupitisha katiba ya mtindo wa Kigiriki, akijenga vyombo vyote muhimu vya kuifanya serikali ya Ugiriki ifanye kazi Yerusalemu. Mwandishi wa 2 Makabayo anafasiri hili kama kitendo cha uasi wa kitaifa katika ngazi ya juu.

Anaamini kuwa kitendo cha Jasoni na wasomi waliomuunga mkono ni kukataa agano hilo na ndio chanzo cha moja kwa moja cha maafa yaliyolikumba taifa katika miaka iliyofuata. Kwa kweli, ushirikiano wao wa karibu pamoja na Antioko wa Nne ulitokeza misiba kwa jiji la Yerusalemu. Mara nyingi, Antioko alivamia hazina ya hekalu na kuwachinja raia wake wengi.

Hili lilifikia kilele katika kile kilichokumbukwa kama mateso ya moja kwa moja ya kidini kwa Wayahudi waadilifu ambao wakati huo hawangeiacha Torati kwa ajili ya kuwa kama mataifa. Wakaaji kadhaa wa Yerusalemu walikabiliwa na chaguo kati ya kula nyama ya nguruwe iliyojaa mdomoni kama ishara ya nia yao ya kuacha sheria yao ya asili ili kuunga mkono sheria ya ulimwengu mzima ya ufalme wa Seleuko na kuteswa hadi kifo. Watu hawa waadilifu walikataa kula nyama ya nguruwe iliyojaa mdomoni hata chini ya uchungu mwingi.

Mwandishi wa 2 Wamakabayo kisha anatazama mauaji haya ya imani kuwa ni toleo la utii ambalo wafia imani wenyewe walitoa kwa Mungu na kwamba Mungu alikubali kwa niaba ya taifa. Kwa sababu ya vifo vyao vya utii, mwandishi anaandika, ghadhabu ya Bwana ilikuwa imegeuka tena kuwa kibali. Kwa kurejea hadithi hiyo hiyo,

mwandishi wa 4 Makabayo, labda karne moja au zaidi baadaye, anatumia lugha ya dhabihu na ya kitamaduni hata kwa uwazi zaidi kutafsiri vifo vya mashahidi hawa na athari zao.

Kwa mfano, alikuwa na mfia-imani wa kwanza, kuhani mzee aliyeitwa Eleazari, ambaye alisali hivyo kwa Mungu. Warehemu watu wako na iwatoshee adhabu yetu. Uifanye damu yangu kuwa utakaso wao na uchukue uhai wangu badala ya wao.

Akitoa maoni yake juu ya vifo vya kishahidi na matokeo ambayo taifa lilianza kupata ushindi dhidi ya Antioko wa Nne na kuanza kurejesha uhuru wake, mwandishi wa kitabu cha 4 Makabayo anaandika kwamba jeuri huyo aliadhibiwa na nchi kutakaswa. Wamekuwa, kana kwamba, fidia kwa ajili ya dhambi za taifa letu. Na kupitia damu ya wacha Mungu hao na kifo chao kikiwa dhabihu ya upatanisho, usimamizi wa kimungu ulihifadhi Israeli ambayo hapo awali ilikuwa imetendewa vibaya.

Inafaa katika hatua hii kuleta mapokeo ya tatu ya kimaandiko, yaani, wimbo wa mtumishi wa Isaya 52 mstari wa 13 hadi 53 mstari wa 12, ambao ni kitangulizi cha kushangaza. Uzoefu wa kudhalilishwa na kutengwa, hata kifo, unaonyeshwa tena katika wimbo wa mtumishi katika suala la kifo kilichoteseka ili kuwaweka huru wengine kutoka kwa adhabu, hivyo upatanisho wa usaliti. Haidhuru maana ya wimbo huo katika muktadha wake wa asili, Isaya 53 hakika inajifungua kwa usomaji unaosababisha kifo cha mtu mwadilifu anayeteseka kwa fedheha kwa sababu anakataa kuvunja imani na Mungu kama dhabihu ambayo inarudisha kibali cha Mungu na kuepusha ghadhabu ya kimungu.

Mtumishi anayeteseka anapatwa na uchungu na ukeketaji. Kifungu kinathibitisha ufanisi wa kifo hiki kama sadaka isiyo ya kawaida na pia hatimaye inaadhimisha ukuu na ushindi wa mtumishi anayeteseka. Vipengele hivi vyote vya wimbo wa mtumishi pia vina walinganifu katika uwasilishaji wa wafia imani katika Wamakabayo 4 na, kwa kiasi kidogo, katika 2 Wamakabayo sura ya 7. Katika Makabayo 2 na 4, bila shaka, si damu ya mwanadamu yenyewe inayofanya upatanisho, bali ni utii hadi kifo, ambao Mungu anakubali kuwa dhabihu kamilifu.

Katika muktadha wa theolojia ya Kumbukumbu la Torati, uaminifu huu hadi kifo ni onyesho la utii ambalo linaathiri kugeuzwa kwa laana kama ilivyoahidiwa katika Kumbukumbu la Torati sura ya 30, mstari wa 1 hadi 5. Tukitumia istilahi ya dhabihu ya Mambo ya Walawi kuhusu toleo la dhambi, kifo cha mtu mwenye haki huwa ni sadaka inayorejesha uhusiano kati ya mwenye dhambi na Mungu. Ni utii wa kiwakilishi na utii unaodumishwa hadi mwisho kwa niaba ya wengine na, kwa hiyo, kitendo cha upatanishi. Mapokeo hayo yote kwa pamoja yanatoa msingi mzuri ambao Wakristo wa mapema wangeweza kutumia walipotaka kueleza maana ya kifo cha Yesu kilichokumbatiwa kama tokeo la utii kwa mapenzi ya Mungu kwa uhusiano kati ya Mungu na watu wakubwa zaidi.